

ELEVII ȘCOLII CATOLICE DIN FĂGĂRAȘ (1825-1834)

Alexandru CIOCÎLTAN¹

PUPILS OF THE CATHOLIC SCHOOL IN FĂGĂRAȘ (1825-1834)

ABSTRACT

The main goal of this study is to present the pupils of the Catholic school in Făgăraș, Transylvania, between 1825-1834. The analysis is based on an unpublished source, namely the roll of the above-mentioned academic institution, kept nowadays in the archives of the Roman Catholic Archdiocese of Alba Iulia. It contains the names of no less than 335 school-children aged between 4 and 18. The birth place, residence, ethnicity, denomination, social status of the parents, rating and character are key data, which allows us to a certain degree to recompose a group picture. The enlisted pupils confessed not only the Roman Catholic faith, but also the Greek-Catholic, Greek-Orthodox, Lutheran and Calvinist ones. The school-children had German, Romanian, Hungarian, Sekler, Transylvanian Saxon, Armenian and Slavic origins. The remarkable opening of the Catholic school in Făgăraș towards children belonging to other denominations is probably the most significant result of this on-going research.

Keywords: Catholic school, pupils, roll, Făgăraș, Transylvania, XIX century, ethnicity, denomination.

Stadiul cercetării

Nu credem că greșim dacă facem constatarea că istoria cetății Făgăraș este mult mai bine cunoscută decât cea a așezării omonime². Pe teren istoriografic, urbea a pierdut competiția și cu unitățile administrativ-teritoriale al căror centru a fost. Țara Făgărașului, districtul și ulterior comitatul cu același nume au beneficiat în chip fericit de lucrări monografice semnate de Antal Lukács și Constantin Băjenaru³. După știința noastră, târgului sau orașului Făgăraș, încheșat în jurul fortificației devenite reședință princiară, nu i-a fost hărăzită până acum o monografie științifică.

Pentru a înțelege specificul istoric al orașului Făgăraș avem la dispoziție informațiile cuprinse în primul recensământ din Transilvania. Astfel, în 1850 urbea număra 3.930 de locuitori, dintre care 1.129 români, 878 maghiari, 60 secui, 678 sași, 558 germani, 183 evrei, 391 țigani, 21 armeni, 32 alte naționalități. Apartenența religioasă a populației a fost, de asemenea, consemnată: 699 ortodocși, 811 greco-

¹ Cercetător științific II, doctor în istorie, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române, București; e-mail: alex.ciociltan@gmail.com.

² Gheorghe Sebestyén, *Cetatea Făgărașului*, București, Editura Tehnică, 1992.

³ Antal Lukács, *Țara Făgărașului în evul mediu (secolele XIII-XVI)*, București, Editura Enciclopedică, 1999; Constantin Băjenaru, *Țara Făgărașului în timpul stăpânirii austriece (1691-1867)*, Alba Iulia, Editura Altip, 2013; Idem, *Comitatul Făgăraș (1876-1918)*, Alba Iulia, Editura Altip, 2016.

catolici, 935 catolici, 617 calvini, 684 luterani, 183 mozaici și 1 unitarian⁴. Cine parcurge cu atenție cifrele își poate da lesne seama că Făgărașul a fost o așezare pluri-etnică și pluriconfesională, în contrast puternic cu celelalte localități din Țara Oltului.

Diversitatea etno-confesională a orașului nu era de dată recentă, fiind de fapt o caracteristică a trecutului așezării. Reforma religioasă, unirea unei părți a românilor cu Biserica Romei, așezarea unor germani catolici și, ulterior, stabilirea unei populații evreiești, sunt câteva dintre evoluțiile care au dus la crearea aici, pe malul stâng al Oltului, a unei remarcabile varietăți umane. În această ordine de idei, suntem de părere că pentru a cunoaște trecutul orașului trebuie să pornim de la cercetarea istoriei comunităților etnice și confesionale care l-au compus.

Din păcate, zestrea de informație despre trecutul comunității catolice din Făgăraș este destul de săracă. Și în cazul de față, un ansamblu monumental, anume biserica și clădirile care deserveau fosta mănăstire franciscană, este mai bine cunoscut decât istoria comunității catolice locale⁵. Aceasta din urmă s-a încheat în cursul secolului al XVIII-lea, cu concursul autorităților habsburgice, interesate de favorizarea catolicismului. Enoriașii catolici din Făgăraș au fost păstoriți de călugării franciscani de strictă observație din Provincia Sfântului Ștefan. Aceiași monahi au înființat o școală catolică într-o clădire din ansamblul reședinței franciscane.

Izvorul

Prezentarea noastră și-a propus să scoată în evidență câteva date din analiza unui izvor păstrat în Arhiva Arhiepiscopiei Romano-Catolice de Alba Iulia. Este vorba de un registru nepaginat, care poartă pe coperta unu titlul: „Protocollum Scholae Fagarasiensis inchoatum Anno 1825”⁶. Sursa conține mai întâi informații despre originea și funcționarea școlii catolice făgărășene. Aflăm că unitatea de învățământ ar fi fost înființată în 1747 din inițiativa franciscanilor observați cu îngăduința împăratului. Suveranul a donat anual 50 de florini renani din Cămara Imperială și 12 câble de grâu din domeniul fiscal pentru întreținerea dascălului călugăr. Cursurile școlii se desfășurau în trei clase, fiecare dispunând de câte două semestre. Elevii învățau scrisul, cititul, socotitul și studiau religia, științele și limbile latină, maghiară și germană.

Partea cea mai consistentă a registrului o constituie catalogul elevilor școlii catolice pentru anii 1825-1867. El a fost redactat în limba latină, care a cedat locul maghiarei începând din anul școlar 1856-1857. O excepție notabilă o constituie anul 1848, când mențiunile referitoare la condiția părinților au fost scrise în ungurește.

Rubricile catalogului cuprind datele principale ale fiecărui elev: prenumele, numele, vârsta, etnia, locul nașterii, părintele sau tutorele, condiția lui socială și domiciliul, anul și clasa frecventată. Urmează apoi rubricile care urmăresc progresul școlar

⁴ *Recensământul din 1850. Transilvania*, Traian Rotariu-coord., Maria Semeniuc, Elemer Mezei, Cluj-Napoca, Editura Staff, 1996, p. 81. Pentru evoluția etno-confesională a populației orașului Făgăraș, vezi C. Băjenaru, *Date statistice privitoare la populația Făgărașului între secolele XVII-XX*, în vol. „720 de ani de istorie a Făgărașului”, ed. Iulian Marius Șchiopu, Alba Iulia, Editura Altip, 2011, p. 84-93.

⁵ Sándor Palkó, *Istoria bisericii romano-catolice și a mănăstirii franciscane (Pateri) din Făgăraș*, în „Acta Terrae Fogarasiensis”, V, 2016, p. 89-104.

⁶ Arhiva de Colecție din Alba Iulia a Arhidiecezei Romano-Catolice de Alba Iulia, *Documentele parohiei Făgăraș VIII.66*, Documente școlare 66/d., cutia 1, vol. a.

la doctrina creștină, la litere și științe, dar și la morală. Ultima rubrică, intitulată „Reflexio”, conține o scurtă caracterizare a elevului.

Rubricile au suferit unele modificări de-a lungul timpului: la unele dintre ele s-a renunțat, altele au fost completate, dar au fost introduse și unele noi. Astfel, începând cu al doilea semestru al anului 1827 a fost eliminată rubrica de informații despre tată sau tutore și condiția aceluia. Tot atunci a fost suprimată și rubrica prin care dascălul caracteriza elevul.

Începând cu anul școlar 1831-1832 a fost introdusă o rubrică despre condiția socială a părinților, în care s-a menționat doar meseria sau funcția tatălui și eventualul său deces. Tot acum, rubrica referitoare la locul nașterii a cuprins locul de baștină sau al domiciliului. Cu aceeași ocazie, s-a introdus o rubrică specială, consacrată zilei, lunii și anului primirii în școală. Prin rubrici aparte au fost redată mult mai detaliat informații despre clasa, semestrele, materiile și calificativele obținute. Rubricile care contabilizau absențele școlare („Emanentia e Scholis”) și evidența celor care abandonau școala („Desertores/Desertrices”) au fost inserate în același an școlar. Reformatorii școlari franciscani au fost interesați să afle dacă elevii lor s-au spovedit și împărtășit cu prilejul Paștelui și unde și când s-a săvârșit respectiva curățire sufletească. Aceste informații au găsit de cuviință să le includă în catalog. A revenit și rubrica prin care dascălul făcea o caracterizare a elevului. Aici au fost menționate informații despre repetenție și/sau intenția de a continua studiile. Din același an școlar, la rubrica despre locul originii sau al domiciliului a fost menționat în cazul elevilor din Făgăraș și numele cartierului unde domiciliau. În anul școlar 1832-1833 a apărut rubrica despre prenumele și numele părinților („Nomen et Cognomen Parentum”), unde, de fapt, a fost consemnat doar prenumele tatălui. Din păcate, în anul școlar 1833-1834 s-a revenit la forma simplificată de catalog în care au fost consemnate doar prenumele, numele, etnia, domiciliul, vârsta, religia, clasa frecventată și progresul școlar. Condiția socială nu a fost menționată decât în cazul fiilor/fiicelor de nobili.

Prenumele elevilor au fost redată de cele mai multe ori în limba latină, dar sunt destule cazuri când s-a ales o formă vernaculară. În schimb, numele de familie au fost transcrise în general în conformitate cu normele ortografice de atunci ale limbii maghiare. Toponimele au fost înregistrate de cele mai multe ori în limba maghiară sau, în cazul în care nu exista un echivalent unguresc, numele de loc străin a fost redată conform normelor ortografice maghiare.

Nu sunt rare cazurile când unul și același nume de familie a fost scris diferit. Chiar și unele prenume au fost înregistrate diferit. Se regăsesc și situații când etnia sau religia nu au fost menționate. Întâlnim 12 cazuri de elevi care figurează fiecare cu două și, excepțional, chiar trei apartenențe confesionale. Inconsecvențele în privința etniei sau a locului nașterii/domiciliului se înscriu în aceeași realitate constatată. Sunt destule nepotriviri și date eronate și în privința vârstei înregistrate succesiv în anii de școală.

Investigația noastră a vizat elevii înregistrați în catalog pe parcursul unui deceniu, mai exact între anii 1825-1834. Ne-am propus să prezentăm aici câteva informații mai de seamă, extrase din acest șantier științific în derulare.

Apartenența etnică și confesională

În intervalul cronologic amintit au fost înregistrați 335 de elevi, dintre care 257 de băieți și 78 de fete. Vârstele extreme înregistrate: 4 și 18 ani. Fetele și băieții învățau în clase separate. Eleve nu sunt menționate decât începând cu anul 1828.

Apartenența confesională a elevilor era următoarea: 209 catolici, 50 greco-catolici, 31 ortodocși, 20 luterani și 18 calvini. Pentru 7 nu a putut fi stabilită afilierea confesională. Dintre aceștia din urmă, 4 sunt sigur români, 1 este cu certitudine maghiar, 1 este fie maghiar, fie român, iar un altul este trecut și ca sas și ca german.

Apartenența etnică a elevilor se prezintă astfel: 122 germani, 86 români, 80 maghiari, 4 secui, 20 sași, 7 armeni, 2 slavi, 7 proveniți din părinți cu origini etnice diferite și pentru alți 7 nu a putut fi stabilită etnia. Dintre cei 7 din familii mixte: pentru 4 s-a consemnat apartenența etnică „Ungaro-Germanus”, pentru doi „Siculo-Valachus”, iar pentru una, „Greco-Valacha”.

Câteva observații decurg nemijlocit din tabloul etno-confesional al elevilor școlii catolice din Făgăraș. Impresionează deschiderea remarcabilă a unității de învățământ pentru cei de alte confesiuni: mai bine de jumătate dintre elevii școlii nu erau romano-catolici. Observăm numărul mult mai mare al greco-catolicilor în comparație cu cel al ortodocșilor. În privința apartenenței etnice sunt două aspecte care ne-au surprins: mai întâi, faptul că nu elevii maghiari erau cei mai numeroși, ci cei germani, iar în al doilea rând prezența pe locul doi a românilor. Este adevărat, diferența între numărul elevilor români și cel al colegilor lor maghiari și secui este foarte mică. Numărul sașilor este, firește, identic cu cel al luteranilor.

Onomastica

Mai sus am făcut câteva referiri legate de felul cum au fost notate numele și prenumele elevilor. De interes este, desigur, și frecvența lor. În topul popularității prenumelor purtate de elevi se află *Josephus* (51 de atestări), *Joannes* (37), *Georgius* (18) și *Carolus* (15), urmate de *Nicolaus* (12), *Antonius* (12) și *Franciscus* (11). Celelalte nume de botez masculine au adunat mai puțin de 10 atestări.

Cele mai îndrăgite prenume de fete sunt: *Josepha* (11 atestări), *Carolina* (9), *Anna* (6) și *Christina* (5). Celelalte nume de botez feminine au contabilizat mai puțin de 5 atestări fiecare. Popularitatea numelor *Josephus/Josepha* și *Carolus/Carolina* se explică prin atașamentul părinților față de dinastia de Habsburg.

Cele mai frecvente nume de familie întâlnite în rândul elevilor erau *Pap* (cu variantele *Papp/Pop/Popp/Popa*, 15 atestări), *Boer* (9) și *Muntyán* (6). Sunt nume românești care au depășit bariera etno-lingvistică, fiind purtate și de alogeni.

Pe lângă informația statistică, de interes lingvistic și istoric este neîndoielnic și înțelesul lor în măsura în care poate fi lămurit. Preotul și boierul au constituit stâlpii societății românești făgărășene, în timp ce munteanul era locuitorul Țării Românești, stabilit în Țara Oltului⁷.

Frații *Petrus* și *Antonius Papp*, armeni catolici, erau fiii lui *Joannes*, arma-nul din Făgăraș. Cel dintâi avea 10 ani în 1825, iar cel de-al doilea 8. *Petrus* a primit

⁷ Despre locuitorii Țării Românești care s-au stabilit în Țara Făgărașului, vezi Șarolta Solcan, *Populația Țării Făgărașului în secolul al XVII-lea și la începutul secolului al XVIII-lea*, București, Editura Universității din București, 2010, p. 24, 201-203.

de la dascălul său aprecierea deloc măgulitoare de „inutilis” („netrebnic”), iar pentru fratele său cadrul didactic a consemnat lapidar: „eventus docebit” („timpul va arăta”). Câțiva ani mai târziu, în 1828, fratele cel mic a reușit să obțină de la profesorul franciscan calificativul „bonus” („bun”). Alți doi frați armeni catolici, *Lucas* și *Josephus Pap*, erau fiii cetățeanului făgărășean *Josephus Pap*. Băiatul cel mare avea 10 ani în 1826, iar cel mic 8. Nu știm cu care dintre cele două perechi de frați era înrudită eleva *Theresia Pap*, armeană romano-catolică, fiindcă nu i-a fost menționat numele tatălui. În cazul ei, lipsește și rubrica de caracterizare. În 1830 avea 13 ani.

Demetrius Papp era român greco-catolic din Mohu („Moha”), unde tatăl lui slujea ca preot. Elevul avea 13 ani în 1825 și în 1829, la 17 deci, se găsea pentru ultima oară pe băncile școlii catolice din Făgăraș.

Colegii lui, *David Papp*, *Joannes Pap* și *Thomas Papp*, erau de aceeași etnie și confesiune, iar tații lor erau tot slujitori ai altarului, în Hurez, în Veneția de Jos și în Hârseni. Despre băiatul popii din Hârseni știm că purta numele tatălui. În 1827, *David* avea 13 ani, iar *Joannes* 11. Pentru *Thomas* a fost înregistrată vârsta de 14 ani la 28 ianuarie 1832. Dascălul a notat în dreptul primilor doi calificativul „bonus”, iar cel din urmă a fost apreciat ca „diligens” („silitor”).

Elevii frați *Daniel* și *Joannes Papp* erau tot români greco-catolici. Tatăl lor locuia în Mărgineni, fiind pedestraș în Regimentul I Grăniceresc.

Eleva *Czika Pap*, de confesiune ortodoxă, provenea dintr-o familie etnic mixtă, mai precis greco-română. Tatăl ei era negustor („Mercator”) în Făgăraș. Tânăra avea doar 5 ani la 23 august 1832. Dascălul călugăr a menționat că fata urma să continue școala.

Din aceeași localitate proveneau alți doi elevi români ortodocși, *Moysze Popa* și *Michael Popp*. Cel dintâi purta numele tatălui, cizmar, iar părintele celui de-al doilea, numit *Gyergy*, era de meserie negustor. În 1833, cei doi școlari aveau 11, respectiv 6 ani. Cel dintâi era considerat „mediocris” („mediocru”), iar cel de-al doilea „innocens” („nevinovat”).

Aceeași apartenență profesională a fost consemnată și pentru elevul român *Nicolaus Pap*, în vârstă de 11 ani în 1826, al cărui tată era țăran („Plebeus”) în Veneția de Jos. Elevul a fost notat de dascăl cu calificativul „bonus”.

Derivat din *Pap/Pop/Popa* este numele *Popovits* (= Popovici, „fiul popii”), purtat de patru elevi. Cel dintâi înregistrat a fost *Nicolaus Popovits*, român ortodox din Făgăraș, în vârstă de 11 ani în 1825. Cadrul didactic franciscan l-a considerat „petulans” („obraznic”). Tatăl lui Nicolae a fost menționat în catalog ca „Simion, Sacerdos ibidem”. Informația este suficientă pentru o identificare sigură: clericul este nimeni altul decât Simion Jinariu, parohul bisericii ortodoxe Sfânta Treime din Făgăraș (1820-1841)⁸. Elevul *Nicolaus/Nikulitze Popovits*, de asemenea român ortodox și născut în Făgăraș, avea 13 ani în 1830. Tatăl lui era negustor speculant („Speculans”). Anul următor, dascălul a notat plecarea tânărului la ucenicie („Ibit ad Opificium”). Un al treilea elev cu numele *Nicolaus Popovits* avea 14 ani în 1830, fiind tot român ortodox, născut în satul Corbi („Korby/Korbi”), unde tatăl său era țăran. Din satul

⁸ Valeriu Literat, *Biserici vechi românești din Țara Oltului*, ediție de Nicolae Sabău, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1996, p. 103.

Galați, comitatul Alba Superioară, provenea școlarul *Sofron Popovits*, român greco-catolic în vârstă de 12 ani la 5 mai 1832. Băiatul era fiul boierului Isăilă („Iszaille, Nobilis Bojaro”). Profesorul franciscan a notat că *Sofron* era „înclinat spre furțișaguri la fel ca tatăl său” („Proclivis ad furta ut Pater suus”). O a doua mențiune din catalog a consemnat abandonul școlar al gălățeanului („Post Pascha deseruit”).

Nouă nume de familie indică boieria.

Elevul *Georgius Boer* a fost trecut în catalog ca român greco-catolic din Văleni („Vallendorf”), comitatul Alba Superioară. Tatăl său era nobilul *Nicolaus* din același sat. Tânărul avea 16 ani în 1825. În acel an, dascălul l-a calificat drept „tardus” („încet” la minte). Un an mai târziu, elevul s-a remarcat ca „probus” („cinstit”). Fratele lui, *Abel Boer*, consemnat tot ca român greco-catolic, avea 8 ani în 1825, când a primit caracterizarea de „mitis” („blând”). Ulterior, s-a putut bucura de două mențiuni „bonus”. În 1830, la vârsta de 13 ani, a fost pomenit pentru ultima oară în catalog.

Fiul nobilului *Antonius Böer*, care purta același nume cu al părintelui său, era originar tot din Văleni. În 1827, elevul de 12 ani a fost notat în catalog ca maghiar calvin, ulterior a figurat ca român catolic. Ultima oară a fost consemnat pe băncile școlii din Făgăraș în 1830. Aprecierea profesorului s-a materializat în calificativul „bonus”.

În dreptul numelui *Michael Böer*, alt vălenean, nu au fost menționate în 1830 decât vârsta de 14 ani și confesiunea catolică. Pe băncile aceleiași școli a ajuns și consăteanul său *Josephus Boér* de 13 ani în anul școlar 1833-1834, calvin, cu tată nobil.

De remarcat că satul Văleni avea în 1850 587 de locuitori, dintre care 451 români, 124 maghiari, 11 țigani și un sas, respectiv 460 ortodocși, 112 calvini, 13 romano-catolici, 1 luteran și 1 greco-catolic⁹.

De viță nobilă era și *Joannes Boér*, maghiar catolic din Făgăraș, în vârstă de 6 ani la 1832. Tatăl lui era vice-căpitanul districtului Țării Făgărașului. Despre școlar s-a notat în catalog doar că va continua școala.

Tot din Făgăraș erau originari și frații *Gyeorgye* și *Pantilimon Boer*, români ortodocși. *Georgius/Gyeorgye*, părintele lor, era tăbăcar. În 1833, elevul *Gyeorgye* avea 11 ani, iar fratele său 9. Primul a fost caracterizat ca „negligens” („neglijent”), iar despre cel de-al doilea s-a reținut că „se îmbolnăvea tot timpul” („Diu aegrotavit”).

Din Vaida-Recea provenea elevul român greco-catolic *Spiridon Boer. Elias*, tatăl lui, slujea în satul amintit ca militar călare în Regimentul I Grăniceresc. Adolescentul avea 15 ani în 1832. Despre el s-a notat că „acum trei săptămâni a plecat de capul lui acasă” („Ante 3 Septimanas propria fronte domum migravit”).

Toți cei 6 elevi purtători ai numelui *Muntyán/Muntyan* erau născuți în Făgăraș. *Josephus Muntyán* era maghiar catolic și avea vârsta de 7 ani în 1826. *Georgius*, tatăl său, a fost menționat în catalog cu calitatea de cetățean („Civis”), cu meseria de cizmar („Coturnarius”), dar și cu funcția de cantor („Cantor”) al bisericii romano-catolice. Elevul *Josephus* a primit de două ori calificativul „bonus”, iar în 1832 dascălul l-a desemnat chiar „Candidatus ad Gymnasium”. *Georgius*, fratele său, a ajuns și el pe băncile școlii catolice din Făgăraș. Tânărul avea 5 ani în 1833. Eleva *Caecilia Muntyán*, în vârstă de 11 ani în 1832, avea aceeași origine etnică și aceeași confesiune

⁹ *Recensământul din 1850*, p. 89.

ca *Josephus* și *Georgius*, de unde deducem că ar putea fi sora sau verișoara lor. Din păcate, izvorul nu menționează nimic despre tatăl tinerei.

În catalog figurează și trei români greco-catolici cu același nume de familie: *Joannes Chrysostomus Muntyán*, *Demetrius Muntyán* și *Joannes/Juonitza Muntyan*. Cel dintâi avea 8 ani în 1827, al doilea 5 ani în 1828, iar al treilea 12 ani în 1833. Tatăl celui din urmă, *Nitze Juan*, era clopotarul bisericii greco-catolice din Făgăraș („Campanator apud Unitos”). Fiul său a primit de la dascăl onorantul calificativ „diligens”.

Locul nașterii/domiciliului

Am arătat mai sus că din anul școlar 1831-1832 rubrica rezervată locului de naștere a devenit a locului de origine sau al domiciliului.

Dintre cei 335 de elevi înregistrați între 1825-1834, numai unul nu a avut completată rubrica respectivă. Acesta era *Samuel Szászsebesi*, român greco-catolic, în vârstă de 18 ani în 1827, care a dobândit calificativul „bonus”. Din restul de 334 elevi, 322 au fost notați cu un singur loc al nașterii/domiciliului, iar 12 cu două locuri.

Pentru 6 dintre cei 322 de tineri locul nașterii a fost înregistrat într-o formă imprecisă: Veneția („Wenetze/Venétze”) 2, Comăna („Komana/Komána”) 2, Arpaș („Arpas”) 1 și Trei Scaune („Háromszék”) 1.

Din Veneția proveneau elevii *Josepha Pents*, româncă greco-catolică, în vârstă de 7 ani în 1828, și *Lazarus Pents*, maghiar catolic, care avea 8 ani în 1831. Familia românească *Penci (Pents)* s-a numărat printre cele mai importante din Veneția de Jos în secolele XVI-XIX¹⁰. Probabil și *Lazarus Pents* era român greco-catolic. Totuși nu trebuie uitat că în Făgăraș exista o familie *Pents*, al cărei cap, *Georgius*, era cizmar înnobilit. Membrii ei erau maghiari catolici. Pe băncile școlii catolice făgărășene au ajuns patru copii ai lui *Georgius*: *Carolina* (în vârstă de 5 ani în 1832), *Joannes* (8 ani în 1832), *Josepha* (5 ani în 1833) și *Josephus* (6 sau 9 ani în 1832). *Pencii* făgărășeni erau probabil ramura maghiarizată a familiei.

Din Comăna erau originari elevii *Stephanus Halmagyi*, maghiar catolic, în vârstă de 12 ani în 1830, și *David Szétya*, român greco-catolic, în vârstă de 8 ani în 1832. Cel din urmă era fiul boierului *Samuile*. Dascălul l-a considerat pe David „diligens, bonae expectationis”. În stadiul actual al cercetării nu putem spune în care dintre cele două sate, Comăna de Jos sau Comăna de Sus, s-au născut.

Ne confruntăm cu aceeași dificultate în privința identificării locului nașterii elevului arpășean *Ludovicus Hunyor*, maghiar catolic, în vârstă de 9 ani în 1832. Nu putem spune dacă era originar din Arpașu de Jos sau din cel de Sus. Știm doar că tatăl lui era nobil și notar al mai multor sate din districtul Țării Făgărașului.

În cazul elevului *Michael Fábíán*, maghiar catolic, în vârstă de 15 ani în 1827, a fost indicat drept loc al nașterii doar unitatea administrativ-teritorială Trei Scaune („Háromszék”). Tatăl lui era țăran și locuia în Berivoii Mari („N. Berivoj”). Dascălul i-a acordat lui *Michael* calificativul „bonus”.

O situație interesantă este oferită de cei 12 elevi care apar cu două locuri de naștere/domiciliu: Galați - Făgăraș, Voila - Ludișor, Făgăraș - Rupea, Făgăraș - Bistra, Valea Lungă - Micăsasa, Rucăr - Viștea de Jos, Veneția de Jos - Făgăraș, Trei

¹⁰ A. Lukács, *op. cit.*, p. 89; V. Literat, *op. cit.*, p. 22-29.

Scaune - Făgăraș, Ludișor („Deischor”) - Făgăraș, Ludișor („Deischor”) - Făgăraș, Făgăraș - Valea Lungă și Făgăraș - Mătrici („Köszvényos Sedis Siculicalis Maros”). Doar pentru jumătate dintre ei putem stabili localitatea de naștere/domiciliu.

Elevul *Josephus Serbán* „Wajlai/Vojlai”, român greco-catolic, în vârstă de 12 ani în 1827, a fost înregistrat de patru ori cu locul de naștere/domiciliu la Voila („Wájla/Vójlá/Vojlai/Volya”) și de două ori la Ludișor („Ludisor”). Tatăl lui era militar călare în Regimentul I Grăniceresc („Miles limitaneus Ordinis Equestris”). În 1827, Josephus a obținut calificativul „bonus”. În 1831 a plecat să-și continue studiile în gimnaziul din Blaj („Cum fine anni scholastici, excepto Testimonio, migravit Balasfalva in Gymnasium”). Elevului *Thomas Serbán Vojlai*, român greco-catolic, în vârstă de 9 ani în 1832, i-a fost indicată clar originea voileană („Volya, pagus limitaneus”). Tatăl lui, *Basilius*, era militar călare în Regimentul I Grăniceresc. Tânărul *Thomas* avea o stare de sănătate precară care și-a pus amprenta asupra evoluției școlare („Infirmitate detentus non interfuit Examini publico”). Cel mai probabil, *Josephus* și *Thomas Serbán* erau frați, originari din Voila, fapt pe care îl indică și numele *Wajlai/Vojlai*. Numele de familie Șerban se găsește și astăzi în Voila. Totuși, nu trebuie uitat că pe băncile școlii catolice făgărașene mai apare un elev care purta același nume de familie: *Georgius Scherban/Serbán*, român greco-catolic, în vârstă de 16 ani în 1830. Adolescentul era originar din Ludișor („Ludisor”). Tatăl lui avea aceeași profesie și specializare militară ca părintele voilenilor: „Miles equestris”.

Elevul *Stephanus Svádé*, în vârstă de 10 ani în 1827, a fost înregistrat mai întâi ca slav catolic, născut în Făgăraș, iar ulterior ca german catolic, originar din Rupea („Reps”). Știm că două eleve din aceeași familie au învățat în unitatea de învățământ sus-menționată. Cea dintâi era *Josepha Schwade/Svade*, germană catolică, născută în cartierul Grădina Comandantului („Commendans kert”) ¹¹ din Făgăraș, în vârstă de 5 ani în 1830. Cea de-a doua era sora ei mai mică, *Elisabetha Schwade*, în vârstă de 5 ani în 1833. Și în dreptul ei s-a notat originea etnică germană, apartenența confesională catolică și originea făgărașeană. *Michael*, tatăl tinerelor, a fost tâmplar („Arcularius”), dar nu mai era în viață în 1830. Informațiile de mai sus impun concluzia că *Stephanus*, *Josepha* și *Elisabetha Schwade* erau frați, de origine germană catolică, născuți în Făgăraș, în cartierul Grădina Comandantului.

Elevul *Carolus Bistray de Bistra*, maghiar catolic, în vârstă de 6 ani în 1827, apare o dată cu locul de naștere la Făgăraș și de două ori la Bistra. Tatăl lui era nobil („Nobilis/Praenobilis”). Tânărul avea un frate mai mic, *Antonius*, în vârstă de 6 ani în 1832. Acesta din urmă se născuse în Făgăraș. Mezinul frecventa rar școala („Raro comparuit”). Tatăl celor doi elevi era căpitanul suprem al districtului Țării Făgărașului („Nobilis Jubilatus Supremus Capitaneus D. T. Fagaras”). Pornind de la aceste informații, putem presupune că și *Carolus* era născut la Făgăraș, iar Bistra din comitatul Alba Inferioară era doar reședința nobiliară a familiei.

Elevul *Josephus Csató*, maghiar catolic în vârstă de 8 ani în 1828, este menționat de două ori cu locul de naștere/domiciliu în Valea Lungă („Hoszsúaszó/Hoszsú Aszó”) și o dată în Micăsasa („Mikeszász”). Mai știm despre școlar că avea

¹¹ Cartierul apare sub numele „Comendantens Grundt und Garten” pe planul austriac al Făgărașului din 1750 (vezi Gh. Sebestyén, *op. cit.*, fig. 37).

origine nobilă. Pe băncile școlii catolice din Făgăraș mai apar doi elevi cu același nume de familie și cu aceeași apartenență etnică și confesională: *Stephanus Csató*, în vârstă de 8 sau 10 ani în 1831, și *Gabriel Csató*, în vârstă de 7 ani în 1833. Pentru cel dintâi a fost indicat drept loc de naștere/domiciliu Făgărașul („Fagaras”) și Valea Lungă („Hosszúaszo in com. Küküllő”), iar pentru cel de-al doilea doar Valea Lungă („Hosszuaszo, comitatus Küküllő”). Mai știm că *Stephanus* și-a continuat studiile în gimnaziul din Blaj („Migravit Balasfalv. in Gymnasium”), iar *Gabriel* a fost notat de dascăl cu calificativul „diligens”. Cei doi aveau origine nobilă. Părintele lor era un personaj important în urbea de pe malul Oltului: nobilul *Stephanus Csató* apare ca vice-jude al nobililor („Vice-Judex Nobilium”) în 1831, iar doi ani mai târziu ca vice-jude orășenesc („Vice-Judex Civicus”). Pornind de aici, putem concluziona că elevii *Josephus*, *Stephanus* și *Gabriel* erau frați, născuți în Valea Lungă din comitatul Târnavă. Probabil Micăsasa, învecinată cu Valea Lungă, a fost menționată cu rol de reper geografic, iar Făgărașul era pentru elevul *Stephanus Csató* loc de domiciliu, nu de naștere. În oraș mai există și astăzi purtători ai numelui de familie Csató/Csato.

Elevul *Franciscus László*, catolic, în vârstă de 12 ani în 1832, a fost înregistrat o dată ca secuî („Siculus ex Sede Maros”) și de două ori ca maghiar („Ungarus”). La rubrica locul de naștere/domiciliu a fost trecut Făgărașul și satul Mătrici din scaunul secuiesc Mureș („Köszvényos, Sedis Siculicalis Maros”). Tatăl tânărului era *Antonius*, bucătarul conventului franciscan din Făgăraș („Cocus Conventus”). În dreptul părintelui s-a mai reținut condiția de pelerin („Vagus/Peregrinus”). Din catalog aflăm că *Franciscus* și părinții săi au părăsit orașul în 1834 („26^a Juny una cum Parentibus migravit Fagarasino”). Pe baza datelor de mai sus putem afirma că elevul secuî *Franciscus* era originar din Mătrici, nu din Făgăraș, unde doar a domiciliat temporar.

Pentru ceilalți 6 elevi notați cu două locuri de naștere/domiciliu ne găsim în imposibilitatea de a stabili în care dintre ele au văzut lumina zilei.

Vom exemplifica cu cazul elevului *Michael Michálovits*, german catolic, în vârstă de 10 ani în 1829. Elevul a fost înregistrat mai întâi cu locul de naștere în Veneția de Jos („Alsö Venitze”) și apoi în Făgăraș. Știm că nu doar în oraș locuiau germani catolici, ci și în unele sate făgărășene. De pildă, în Veneția de Jos locuiau 12 germani și 14 romano-catolici, conform recensământului din 1850¹². În stadiul actual al cercetării este riscant să ne pronunțăm pentru una sau alta dintre cele două localități făgărășene.

Un alt caz din aceeași speță este al elevului *Mathias Schmidt*, german catolic, în vârstă de 9 ani în 1828. Locul său de naștere era fie Rucărul din comitatul Albei Superioare („Rukker, comitatus Albae Superioris”), fie Viștea de Jos din districtul Țării Făgărașului („Also Vist, Distr. Fagaras”). Tatăl lui, *Petrus*, era pantofar („Sutor”) în Csnădie din scaunul Sibiului („Heldtau, Sedis Cibiniensis”). Despre tânăr s-a notat în catalog că, după ce a obținut dovada încheierii studiilor, a plecat la Sibiu la sfârșitul lui aprilie 1832. Nici în cazul lui nu putem spune în care dintre cele două sate menționate venise pe lume.

329 din 335 de elevi erau născuți în Transilvania. Ei proveneau din scaunele, comitatele și districtele ardelene. Din districtul Țării Făgărașului proveneau 300

¹² *Recensământul din 1850*, p. 90.

elevi. Dintre aceștia, 250 erau originari din oraș, 47 din celelalte localități făgărășene, iar 3 fie din Făgăraș, fie din satele districtului. Contribuția cu elevi a satelor făgărășene se prezintă astfel: Ileni („Jlién/Jllyén/Jllyen”) 6, Voila („Wojla/Vojla/Volya, Vollja”) 6, Mărgineni („Mardsinén/Mardsinen/Martsinee”) 5, Săsciori („Sestor/Szestsor/Sestor/Szestschor”) 5, Beclean („Betlen/Bethlen”) 3, Veneția de Jos („Alső Venitze/Wenetze/Venétze”) 3, Luța („Lutza”) 2, Berivoii Mici („Kis Berivoj”) 2, Viștea de Jos („Also Vist”) 1, Șercaia („Sárkány”) 1, Veneția de Sus („Felső Venitze”) 1, Hurez („Huréz”) 1, Ludișor („Ludisor”) 1, Perșani („Persán”) 1, Vaida-Recea („Vajda Rétse”) 1, Hârșeni („Herszény”) 1, Mândra („Mundra”) 1, Comăna de Jos („Komana Inferior”) 1, Toderița („Todoritza”) 1, Corbi („Korby”) 1, „Arpaș” („Arpas”) 1 și „Comăna” („Komána/Komana”) 2. Prin urmare Făgărașul și alte 21 de localități din district au contribuit covârșitor la propășirea învățământului catolic din urbe.

12 elevi din comitatele transilvane au ajuns pe băncile școlii din Făgăraș. Din comitatul Alba Superioară au venit 8 elevi: 6 din satul Văleni („Vallendorf/Wollendorf/Valdorf/Wóldorf/Vóldorf”) și câte unul din Ticușu Nou („Tyukfalva/Oláh Tyúk”) și Galați („Galatz”). Satul Valea Lungă („Hoszsúaszó/Hosszúaszó/Hosszuaszó”) din comitatul Târnava a contribuit cu 3 elevi, iar Ungurașul din comitatul Solnocul Interior („Bálványos Váralya, com. Szolnoc Interioris”) cu unul singur.

Pământul Crăiesc a dat 7 elevi școlii catolice din Făgăraș. Din localitățile Cincu („Nagy Sink”), Calbor („Gálbor, Sedis Saxonialis Nagy Sink”) și Seliștat („Selistadt”) din scaunul Cincu era originar câte un elev. Satul Mohu („Moha”) din scaunul Sibiului a dat un singur elev, la fel și Săsăușul („Szászauș”) din scaunul Norcrih. Doi elevi proveneau din districtul Brașovului: unul din Brașov („Corona”), iar altul din Săcele („Szetsel ex Hétfalu ad Coronam”).

Secuimea a fost reprezentată de 6 elevi. Din Trei Scaune proveneau 3 tineri: unul din Ghelinta („Gelentze”), altul din Sfântu Gheorghe („Sepsi Sz. György”) și un al treilea dintr-o localitate nenumită. Mădărașul („Csik Madaras”) și Delnița („Csik Delne”), două sate din scaunul Ciucului, au dat fiecare câte un elev. Și din Odorheiu Secuiesc („Székely Udvarhely”) din scaunul Odorhei avem un tânăr la școala catolică din Făgăraș.

Am arătat mai sus că pentru 6 dintre elevi nu am putut stabili care dintre cele două locuri de naștere consemnate era cel adevărat. Jumătate dintre aceștia erau sigur făgărășeni și se pune doar problema dacă erau născuți în oraș sau în satele Veneția de Jos și Ludișor. Pentru ceilalți 3 distincția trebuie făcută între Galați și Făgăraș, Rucăr și Viștea de Jos, Trei Scaune și Făgăraș. Lor li se adaugă românul greco-catolic *Samuel Szászsebesi*, care, după cum am menționat mai sus, nu avea trecut niciun loc de naștere/domiciliu.

6 elevi ai școlii catolice făgărășene erau născuți în afara Transilvaniei: 3 la Wadowice, în Austria Superioară („Wadowitsch, Austriae Superioris”), 2 la „Schalköpf”, în Galiția („Galicia”), și unul singur la Viena („Vienna”).

În cazul unor eleve făgărășene s-a menționat în anii 1831-1832 și cartierul în care locuiau.

În cartierul Grădina Comandantului („Commendans kert”) domiciliau elevele *Carolina Lech* (11 ani în 1830; tatăl: *Ignatius*, tâmplar și jude orășenesc), *Fri-*

derica Eideszmann/Eidisman (10 ani în 1830; tatăl: croitor, tutore: *Ignatius Lech*), *Josepha Kamp* (6 ani în 1830; tatăl: cizmar), *Josepha Schwade/Svade* (5 ani în 1830; tatăl: tâmplar), *Elisabetha Gruber* (9 ani în 1832; tatăl: pantofar), *Barbara Gruber* (12 ani în 1832; tatăl: pantofar), *Christina Tempesch* (11 ani în 1832; tatăl: croitor), *Maria Vogel* (10 ani în 1832; tatăl: cizmar), *Theresia Magyari* (11 ani în 1832; tatăl: muncitor, calvin), *Josepha Metz* (8 ani în 1832; tatăl: pălărier), *Josepha Daniel Götz* (6 ani în 1832; tatăl: țesător) și *Juliana Laur* (10 ani în 1832; tatăl: chirurg).

În cartierul Grădina Fiarelor („Vadkert”)¹³ locuiau elevele *Christina Bauer* (11 ani în 1830; tatăl: pălărier și notar al breslei), *Caecilia Müller* (11 ani în 1832; tatăl: pantofar), *Rosina Schalár/Salár* (9 ani în 1832; tatăl: cârciumar), *Friderica Zinnert* (8 ani în 1832; tatăl: pantofar și zugrav), *Rosina Margareth/Margaret* (5 ani în 1832; tatăl: zidar și țesător) și *Rosina Moltiz* (4 ani în 1832; tatăl: strungar în lemn).

În cartierul „Classie” domiciliu elevele *Johanna/Joanna Raymund/Rajmond/Raymond* (10 ani în 1830; tatăl: staroste al breslei pălărierilor, arendaș al bunurilor din Galați și sindic al conventului franciscan/„Syndicus Conventus”), *Christina Götz/Getz* (11 ani în 1830; tatăl: pălărier), *Paulina Götz/Getz* (7 ani în 1830; tatăl: pălărier) și *Juliana Kamp* (7 ani în 1832; tatăl: pălărier).

Cu excepția *Theresiei Magyari*, maghiară catolică cu tată calvin, toate celelalte colege din cele trei cartiere menționate erau de origine germană catolică. Pe baza datelor de mai sus, deducem că zona celor trei cartiere era locuită preponderent de germani catolici. Trebuie să ținem cont că unele dintre tinerele pomenite mai sus aveau frați și surori care au studiat în aceeași unitate de învățământ, dar nu le-a fost menționat cartierul de domiciliu. Cartierul „Classie” nu putea fi departe de celelalte două sus-amintite. Dacă ținem cont că toți părinții elevelor din „Classie” erau pălărieri, între ei și staroste breslei, un personaj important, ar trebui să localizăm cartierul pe strada Pălărierilor din Făgărașul de azi.

Condiția părinților

Numeroși elevi făgărășeni nu au completată rubrica referitoare la condiția socială a părinților.

Nu mai puțin de 36 de elevi aveau părinți nobili sau boieri nobili. Unii dintre ei nu au completată rubrica care indică „nația” („Natio”). Acest fapt trădează o reminiscență medievală, nobilimea considerându-se o nație distinctă, aflată deasupra clivajelor etnice.

Tații a 22 de elevi au fost notați cu calitatea de cetățean („Civis”). Unii dintre aceștia erau meșteșugari sau îndeplineau alte funcții în oraș.

Putem afirma cu certitudine că majoritatea părinților elevilor practicau un meșteșug: 21 de tineri au tată pălărier („Petasarius”), 19 cizmar („Coturnarius”), 14 pantofar („Sutor”), 10 zidar („Murarius”), 7 croitor („Sartor”), 6 fierar („Faber ferrarius”), 6 tâmplar („Arcularius”), 4 dulgher („Faber lignarius”), 3 olar („Figulus”), 2 căldărar arămar („Ahenarius”), 2 tăbăcar („Cerdo”), 2 strungar în lemn („Torneator”), 1 țesător („Textor”), 1 șelar („Epipharius”), 1 tinichigiu („Laminarius”), 1 postăvar („Pannifex”), 1 pietrar („Lapicida”), 1 berar („Braxator”) și 1 zugrav („Colorator Pa-

¹³ Cartierul apare ca „der Wildt Garten” pe planul austriac al Făgărașului din 1750 (vezi Gh. Sebestyén, *op. cit.*, fig. 37).

rietum/Cubiculorum”). Sunt câțiva părinți care practicau chiar două meșteșuguri. Cert este că breslele (tehiurile) pălărierilor, cizmarilor și pantofarilor erau printre cele mai importante din oraș. Amintirea pălărierilor și a tăbăcarilor se păstrează în numele unor străzi din Făgăraș.

Din catalog rezultă că 5 elevi aveau părinți care lucrau la moara de hârtie („Mola Papiracea”), iar ai altor 2 erau muncitori („Operarii”).

Sunt 24 de elevi ai căror părinți activau în sfera comercială: 8 erau negustori speculanți, 6 negustori simpli, 2 negustori mari, 6 cârciumari și 2 tutungii.

7 părinți de elevi erau preoți și 2 dascăli.

8 elevi aveau tată militar călare, 3 militar pedestru și alți 3 chirurg stipendiat în Regimentul I Grăniceresc. Lista continuă cu 1 militar pedestru în Regimentul Mecserian („Miles gregarius pedestris in Regimine Mecseriano”), 1 haiduc („Hajdo”), 1 căpitan stipendiat și 1 locotenent stipendiat. Un alt părinte practica chirurgia în afara sferei militare.

Nu lipsesc nici elevii cu origine socială modestă: 4 școlari aveau părinți țărani și 3 erau născuți în afara căsătoriei.

La polul opus se află elevii cu părinți care ocupau cele mai înalte dregătorii: vice-comitele comitatului Albei Superioare, căpitanul suprem și vice-căpitanul districtului Țării Făgărașului, vice-judele nobililor, judele și vice-judele orășenesc, judele scaunului orfanal. 5 elevi aveau un părinte care a ocupat dregătoria de vice-jude orășenesc și alți 2 pe cea de vice-jude al nobililor. Tații a 3 școlari erau provizori, iar cei ai altor 2, contabili tricesimali în Breaza. Au fost înregistrați 4 elevi cu părinți colectori de dări. Un tată era arendaș, iar altul ajutor de arendaș. Părinții a 2 elevi erau comisari rectificatori, iar tatăl unui al treilea îndeplinea funcția de topograf districtual al Țării Făgărașului. Câte un părinte de elev apare menționat ca funcționar în cetate („Officialis in Arce”), comisar, notar al mai multor sate ale districtului Țării Făgărașului, slujbaș al poștei („Expedito Postae”) și avocat („Actionalis Procurator”).

4 tineri aveau un părinte paznic al temnițelor publice („Custos Carcerum Publicorum). Lor li se adaugă un tată paznic al cimitirului catolic, un altul al hambarului domeniului fiscal și un al treilea activa ca gardă de corp a căpitanului suprem al districtului Țării Făgărașului („Obequitator Supremi Capitanei”). În catalog au fost consemnați 2 elevi cu părinți epitropi ai bisericii catolice și tot atâția cu calitatea de cantor la același edificiu de cult. Doi tați erau sindici ai conventului catolic, iar un al treilea bucătar al călugărilor franciscani. Chiar și clopotarul bisericii greco-catolice din Făgăraș avea un copil la școala catolică din Făgăraș. Tatăl a 2 elevi a fost înregistrat ca actor de teatru („Actor Theatralista”). Rubrica destinată părinților a consemnat 6 văduve, un epitrop și un tată „libertin” („Libertinus”).

Calificative și caracterizări

Calificativele și caracterizările elevilor școlii catolice din Făgăraș au darul de a oferi un plus de informație. Calificativele dorite erau: „eminens” („eminent”), „cum laude” („cu laudă”), „prestans” („distins”), „diligens” („silitor”), „honestus” („onest), „probus” („cinstit”), „bonus” („bun”), „aptus” („capabil”), „mitis” („blând”) și „innocens/innocentis” („inocent”). În dreptul unor elevi s-a notat: „boni ingenii”, „bonae capacitatis”, „bonae spei”. La polul opus se aflau școlarii care nu se ridicau la așteptările dascălilor, fiind notați ca: „mediocris” („mediocru”), „tardus” „încet” (la minte),

„negligens” („neglijent”), „inutilis” („netrebnic”), „vagabundus/vagator” („vagabond”), „lascivus” („dezmățat”), „rudis” („necioplit”), „petulans” („obraznic”), „asinus” („măgar”), „male educatus” („prost crescut”) și „pessimus” („cel mai rău”).

Câteva exemple sunt relevante pentru cele două categorii. Elevul *Josephus Rajmond*, german catolic din Făgăraș, în vârstă de 15 ani în 1825, a fost considerat „onest și cinstit”. Tatăl lui, *Ignatius*, era starostele breslei pălărierilor. Tânărul *Carolus Tellman*, catolic și fiu de nobil din Făgăraș, avea 10 ani în 1825. Dascălul l-a apreciat ca „blând și distins”. Ulterior s-a reținut că era „cinstit și suficient de bun”. Elevul *Giorgius Tiller*, maghiar catolic din Făgăraș, în vârstă de 13 ani în 1825, a fost apreciat a fi de „bună speranță” și „blând”. De el avea grijă mama văduvă.

Tânărul *Joannes Gymbusan/Gimbósán*, român ortodox sau greco-catolic din Făgăraș, în vârstă de 9 ani în 1825, a primit caracterizarea de „necioplit și măgar”. Anul următor a fost considerat obraznic. *Nicolaus*, tatăl tânărului, era cetățean. Elevul *Carolus Bersenyi*, secui catolic din Ghelintă, în vârstă de 7 ani în 1827, a fost notat ca „prost crescut și cel mai rău”. Părintele lui era locotenent stipendiat și locuia în Făgăraș. Tânărul *Joannes Cornilla/Kornila/Kornélla*, român ortodox din Făgăraș, în vârstă de 9 ani în 1830, nu se afla nici el printre elevii model ai unității de învățământ. În 1831 a fost considerat „neglijent [și] vagabond”, iar în 1834 nu s-a prezentat nici la examen. Tatăl lui, *Gyorgy*, era cizmar.

În rubrica sus-menționată întâlnim informații despre starea precară de sănătate a unor școlari („Diu aegrotavit”; „Multum aegrotavit”; „Diu jacuit”; „Morbidus frequenter”). Unii elevi dădeau rar pe la școală din cauza nechibzuinței părintești („Negligenter frequentavit nec Examen subivit ob temeritatem Parentium”). Alții luau ei înșiși decizia de a nu mai reveni pe băncile școlii („Ante Septimanam propria fronte domum migravit”; „Ante Examen 1ⁱ Semestris una septimana domum profectus post Pascham amplius non comparuit”). Nu întâmplător, dascălul franciscan *Carolus Szlovatsek* a ținut să insereze în catalog, la 14 septembrie 1825, următoarea constatare: „Indolența părinților este marea piedică a adolescentului care învață” („Magnum impedimentum erudiende pubis est Socordia Parentum”). O parte dintre elevi abandonau școala ca să urmeze o meserie („Ibit ad Opificium”; „Mense Januarii factus Tyro Petasarius”), alții așteptau finalizarea studiilor pentru a se angaja („23^a Decembris excepto Testimonico Scholastico factus Tyro Tabernarius”; „Exceptit Testimonium Scholasticum et post Pascha factus Tyro Coturnarius”). Sunt și transferuri de elevi necatolici transferați la școala confesiunii de care aparțineau („Post Pascha deseruit. Addicta Scholae Maternae”; „Cum fine Anni Scholastici redivit ad Scholam Reformatorum”). Întâlnim și cazuri de părinți calvini care au dorit ca fiii lor să primească o educație catolică („Ex Patre Reformato, educatus Catholice contractualiter”). Unii tineri au plecat cu părinții din localitate („Ante publicum examen redivit cum Matre Coronam, unde venerat”; „Excepto Testimonico fine Aprilis migravit Cibinium”) sau chiar din țară („Migravit in Valachiam cum Domina Josepha Ratziana”), iar alții au fost trimiși la gimnaziu în Blaj sau în Odorheiu Secuiesc. Un elev a ajuns la orfelinatul din Sibiu („Receptus ad Orphanotrophicum Cibiniensis, die 17 Aprilis migravit”). Dascălii au notat la sfârșitul semestrului sau al anului școlar dacă tânărul urma sau nu să revină pe băncile unității de învățământ („Manebit”; „Continuabit si venerit futuro Anno”; „Evadet bonus ovineus”).

Exploatarea informațiilor furnizate de catalogul elevilor școlii catolice făgărășene nu este nici pe departe încheiată. Considerăm că aspectul cel mai interesant pus în lumină de informațiile analizate privește deschiderea puternică a școlii catolice din oraș către elevii de alte confesiuni. Lăcașul de cultură amintit este un important loc al memoriei din universul făgărășean pluriethnic și pluriconfesional de altădată.